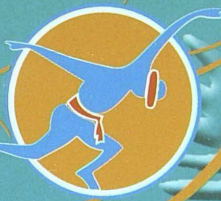

12

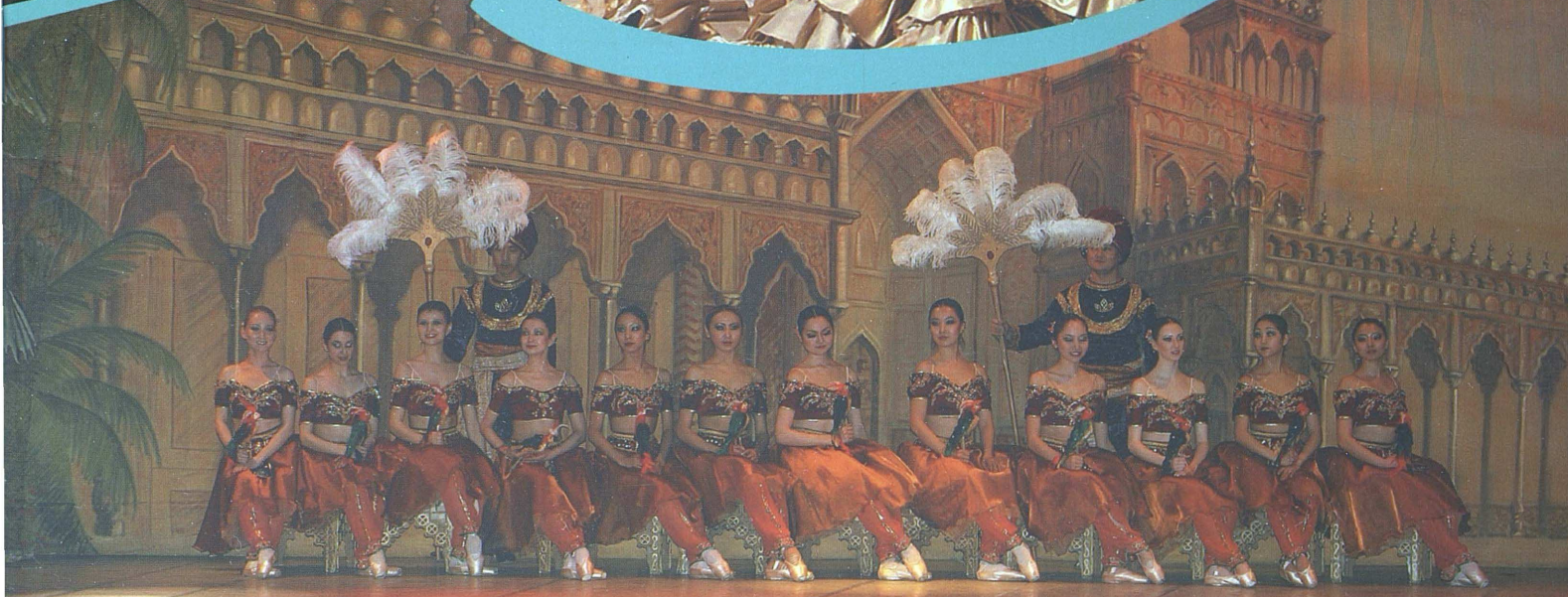

ҚАЗАҚСТАН

Далет әлемі

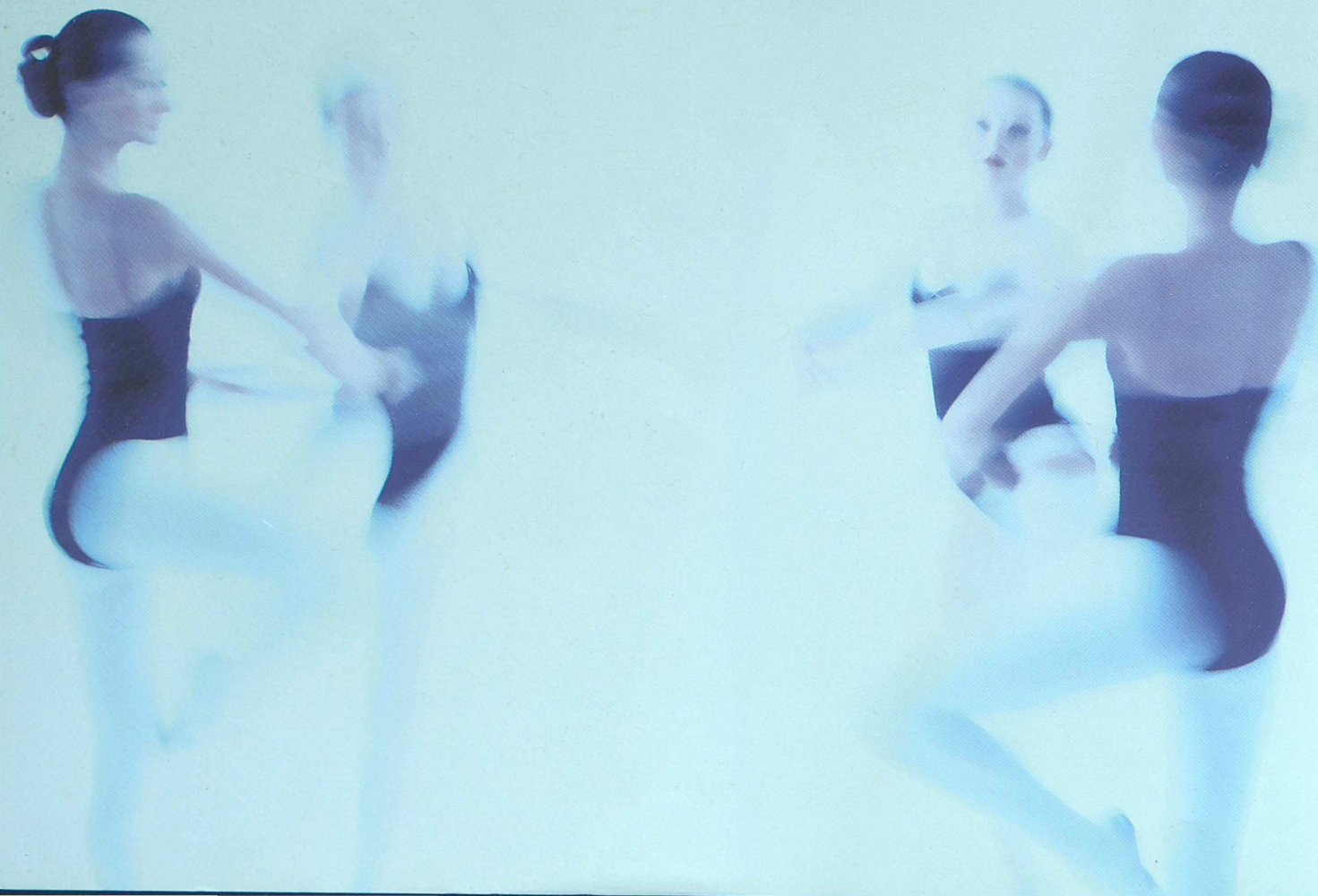
20
АЕТ НЕЗАВІСІМОСТУ
КАЗАХСТАНА

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Каждый номер журнала «Қазақстан балет әлемі» имеет свою тематическую направленность. Прежде чем приступить к освещению современных тенденций хореографического мира нашей страны, редакция посчитала нужным отдать должное историческим событиям с которыми связано казахское танцевальное искусство, осветить творчество выдающихся личностей: хореографов и педагогов, посвятивших свою жизнь балету и воспитанию молодого поколения деятелей хореографии.

С прошлого номера журнала начала свое существование новая рубрика «Трибуна хореографа», где могут принять участие в дискуссии о самых злободневных проблемах и вопросах хореографии Казахстана каждый исполнитель, балетмейстер, педагог и читатель, влюбленный в это искусство. Редакция журнала призывает всех неравнодушных к участи танцевального искусства Казахстана присылать свои статьи и высказывания на электронный адрес журнала: balet_kz@mail.ru, а также активно участвовать в жизни журнала.

ҚАЗАҚСТАН. Балет әлемі

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ, НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛ

Главный редактор
Л.А.Мамбетова
(87013498948)

Редакционная коллегия:
А.Б.Шанкибаева
заместитель главного
редактора
(87022403820)

Е.Л. Тухватулина
редактор по рекламе
(87772323550)

Ответственные редакторы:
С.А.Мусина
(перевод
на казахский язык),
А.М. Исмаилова

Дизайн и верстка:
М.Х. Чарипбаев

Наши партнеры:
Департамент
Мировых Языков

Эл. почта редакции:
balet_kz@mail.ru

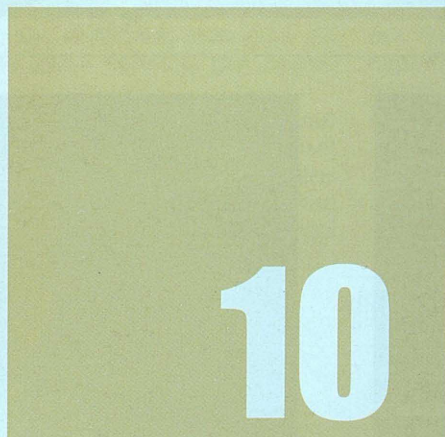
Журнал зарегистрирован
в Министерстве
культуры и информации
Республики Казахстан
Комитетом информации
и архивов.
Свидетельство
№ 10145-Ж Т
19.05.2009 г.

Мнение редакции
не обязательно
совпадает с мнением
авторов. Редакция не несет
ответственности
за содержание рекламных
объявлений в номере.
Рукописи не рецензируются
и не возвращаются.
Материалы
несоответствующие
требованиям журнала
не публикуются.
Цена журнала договорная.

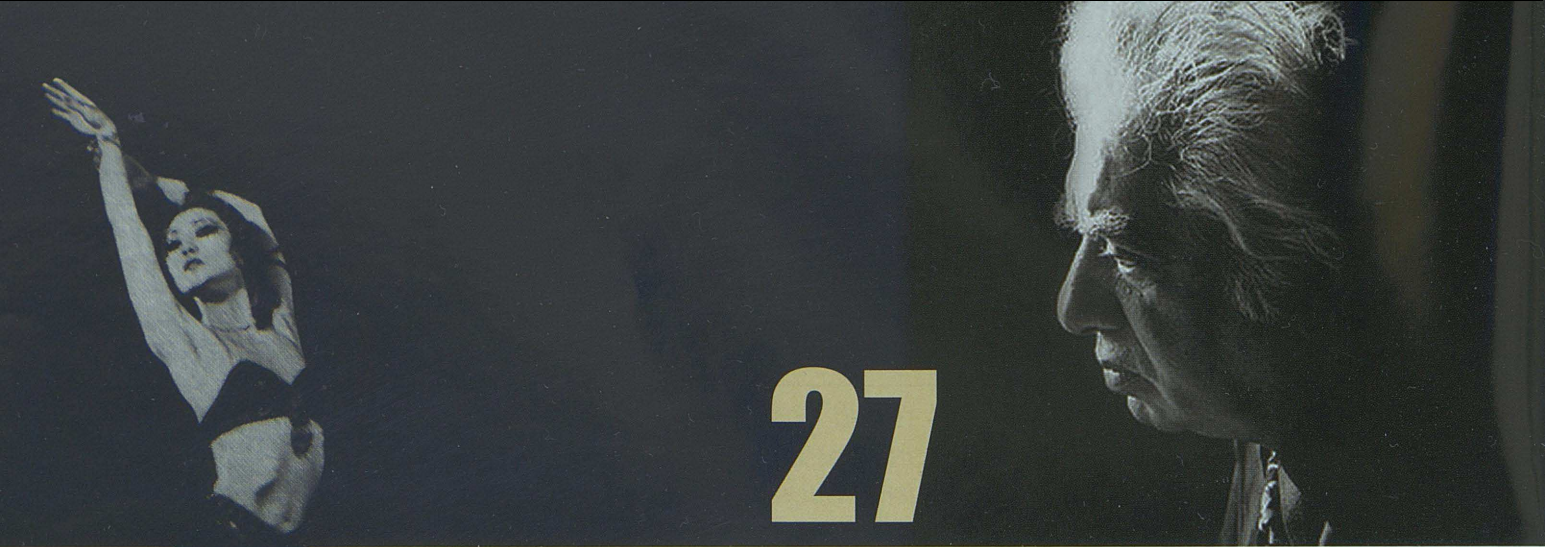
Отпечатано
в типографии «PRIDE PRINT»
г. Алматы, ул. Мирзояна, 13-15
Тел.: +7 (727) 378-77-47,
378-80-06, 378-80-09

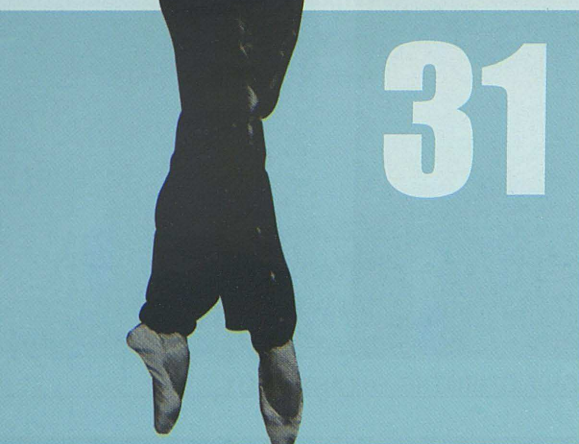
5

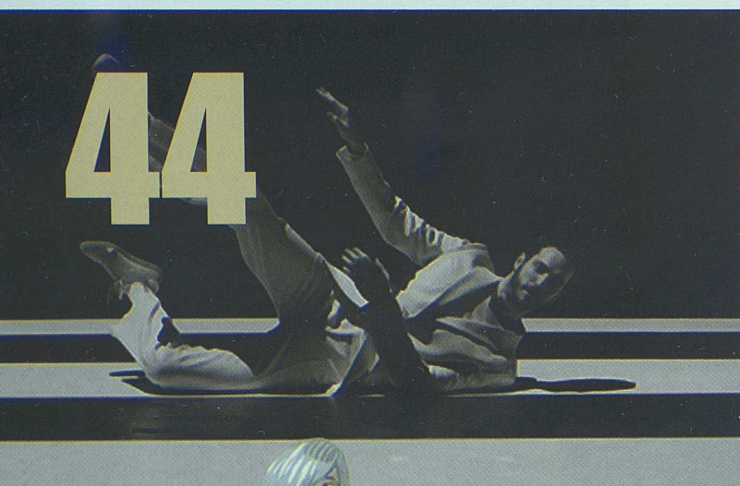
16

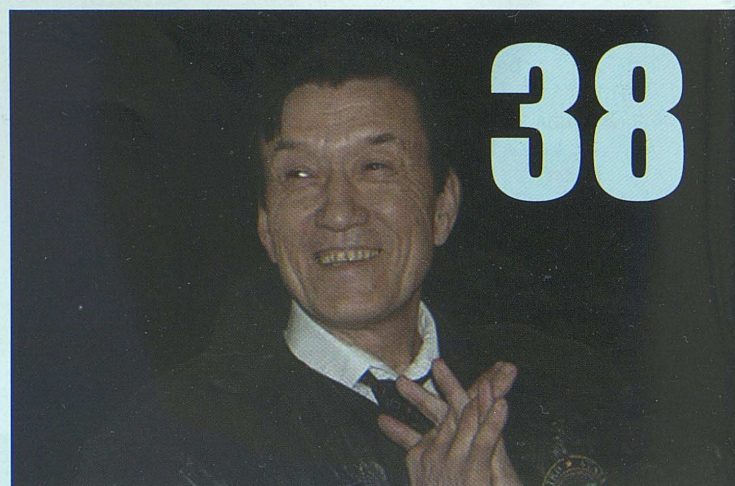
27

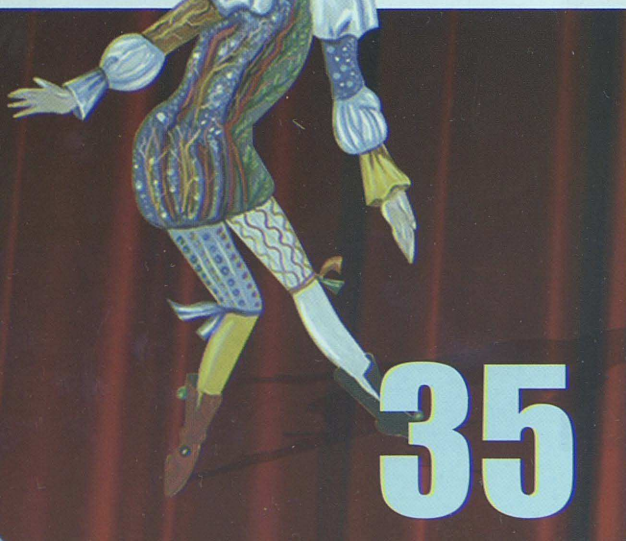
31

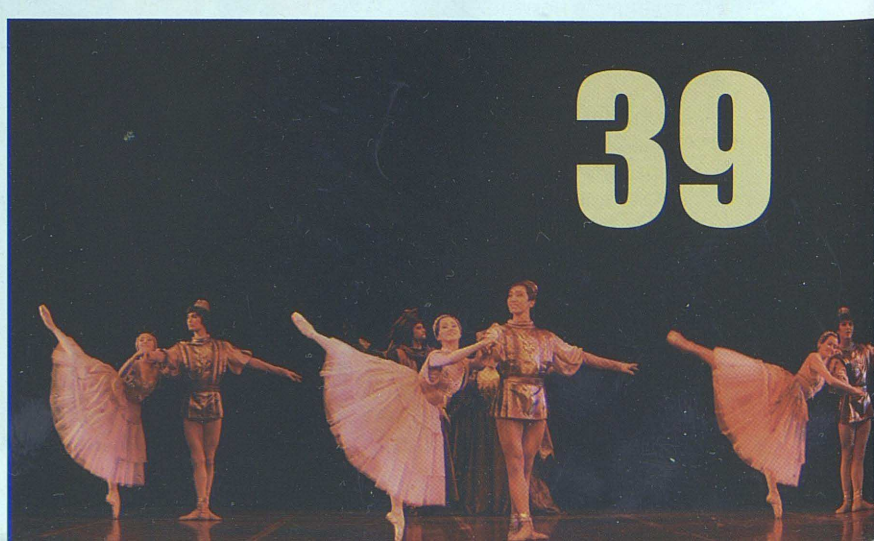
44

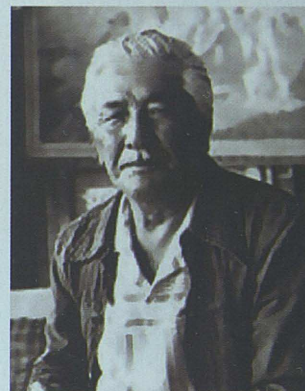
38

35

39

СҮРЕТШІ, РЕЖИССЕР, ХОРЕОГРАФ

Аубакір-аға, Аубакір Исмаилов – жалынды жүрек иесі, қайталанбас жан, үлкен суреткер. Ол кісі бойына жан-жақты дарындарды сіңірген нағыз шығармашылық синтез иесі.

Алдыңғы буын замандасымыз Аубакір-ағамызды ХХ ғасырдың қазақ мәдениетінің әйгілі танбасы деп санаймыз.

Ең бірінші. Аубакір-аға суретші-акварелист ретінде халқына танылды. Суреттерінде Өтанының әр-аймағының табиғат сұлулығын түсірген. Шығармашылығының тағы бір қыры – биші болды, кейінен балетмейстер және қоюшы-режиссер жұмыстарын атқарып жүрді. Ол кісі

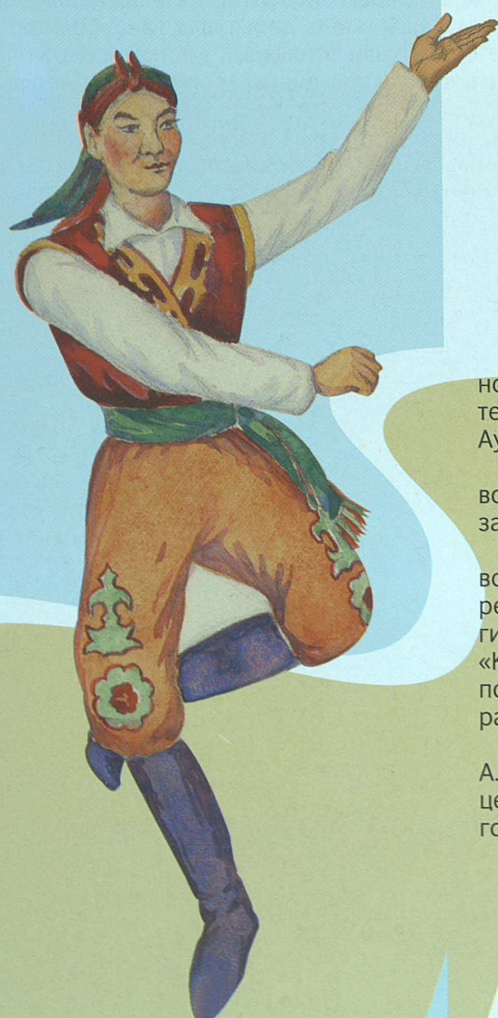
өмірге «Ақсақ-киік», «Қарасай», «Дауылпаз», «Өрмек-биі», «Сайыс-биі», «Қылыш ойыны» және басқа билерді сахнада қойып, үлкен абыройға оранды.

Этникалық бидің табиғи иеленуші ретінде Аубакір-аға би өнерін сақтаушы және дамытушы ғана болмай, суретші ретінде сахна үшін этникалық костюмдерді жобалап, тіккізіп, кәзіргі уақытқашейін классикалық үлгілерін қалдырды.

Әлеуметтік, әр топтың үкiлдерiне жас жақтарына лайықтап тартымды этникалық бояуларды пайдаланған. Осы суреттер белгілі қазақ хореограф Д. Әбіровтың «Қазақ ұлттық билері» кітабына кірген.

ХУДОЖНИК, РЕЖИССЕР, ХОРЕОГРАФ

В этом сгустке и сплаве, в этом чудотворном синтезе творческой сущности и человеческой энергетике воплотилась огромная и многогранная деятельность в искусстве и культуре Казахстана выдающегося деятеля искусства Аубакира-ага.

Знаковая фигура эпохи, он вошел в кагорту выдающихся мастеров живописи и театральной культуры, провозгласивших расцвет и кульминацию казахского искусства.

Широко известны работы А. Исмаилова как художника-акварелиста, воспевшего красоты родной природы. Не менее известен А.Исмаилов и как режиссер-постановщик и балетмейстер-постановщик самобытных и оригинальных казахских народных танцев, таких как «Дабыл паз», «Утыз би», «Қылыш би», «Кара жорга», «Кусбегі» и др. и, конечно, - блистательный исполнитель, приводящий в восторг окружающих своим сокрушительным темпераментом и выразительностью.

Как знаток оригинальных танцев, почерпнутых из первоисточника, А.Исмаилов-художник создает целую галерею костюмов для народных танцев. Эти эскизы украсили книгу известного казахского хореографа, народно-го артиста Казахстана Д.Абировова «Казахские народные танцы».

ЗАУР РАЙБАЕВ,
Народный артист РК, лауреат Госпремии РК,
Профессор Национальной академии искусств им. Т.Жургенова

Би мен баяудың сиқыры

Ә. Исмаилов би маман ретінде әр жанрда, әр салада бастау болып қалды.

1933 жылы Алматыдағы музыкалық студиясының балеттің ұжымына қабылданды. Ол кез би номерлерін қою жұмысының ең қызған шағы. Сол уақыттан бірінші ер билерін орындаушы болып, көне заманның қалған қимылдарды, қозғалыстарды сахналап, сол билерге халықтың бай көңіл толқындарын, жалындығын кіргізіп келді. Бишілік талант Ә.Исмаиловқа ата-бабалардың қанымен келген. Сонымен қатар, Ә.Исмаилов сахнада Е. Арцибашева және Али Ардобус балетмейстерлермен бірге қоюшы-режиссер жұмысын атқарып жүрді. Өкінішке орай, бишілік творчествосы сонымен тоқтады. Сол жылы Ә. Исмаилов Москвадағы ГИТИС режиссерлық факультетіне оқуға түсті.

Оқуда жүріп студент арасынан көркемөнерпаздар үйірмесін құрып Москвада әртүрлі мәдениет орталықтарында концерттер берген. Каникулдерде, туған елінде жүріп ерте заманнан халық арасында сақталған билерді үйреніп, оларды қағазға суреттеп алып жинақтай берген. Кейін осы суреттер Д.Әбіров «Қазақ ұлттық билері» кітабында жарық көрді.

Өмір бойында Ә.Исмаилов өз білімдерін, эстетика мен принциптер мен талғамдарын творчестволық ұжымдармен көп және кең бөлісіп шын көңілімен үйретуге ұмтылған. Ол кісінің бойында халқына деген сүйіспеншілік, мақтаныш, талғампаздық және еңбекқорлық жалындап тұрған.

ГИТИСты бітірісімен Ә. Исмаилов Алматыда Қазақ филармониясы қасында қазақ халық би ансамблін

ұйымдастырды. Ұжымның репертуарына «Ақсақ-киик», «Қарасай», «Дауылпаз», «Өрмек-биі», «Сайыс-биі», «Қылыш ойыны» билер енді. Бар билерді Ә.Исмаилов сюита ретінде біріктіріп көрермендерді рахатқа бөледі. Ұжым 1941 жылға дейін өнерін көрсетті. Осы сюита кейінгі жылдары басқа творчестволық ұжымдарда не түгелімен, не бөлек билер түрінде әр түрлі спектакльдерде орналды.

Халқымыздың рухани мәдениетінде Ә.Исмаилов үлкен тұлға болып қалды. Ұлы замандастары, біз мақтаныш ететін Ә. Марғұлан, А. Жубанов, Д. Нұрпейісова, Х. Ерғалиев, С. Сейфуллин, Г. Мұсрепов, С. Мұқанов, М. Әуезов, И. Есенберлин данышпандарымыздың қатарында тұр. Бізге, жаңа ұрпақтарға Ә.Исмаилов уақыт кеңістіктерін көне заманнан жалғастырып, алтын көпір салып кетті.

Магия танца и кисти

Аубакир Исмаилов стоял у истоков казахского искусства и своим многогранным талантом внес большой вклад в развитие и становление многих его жанров. (Материалы Межд. Научно-практической конференции. А., Каз.Нац.АИ им. Жургенова, 2003, с.152-153). А. Исмаилов пришел в балетный коллектив музыкальной студии в 1933 г. в самую горячую пору работы над созданием танцевальных номеров. Первый исполнитель казахского мужского танца, он перенес на профессиональную сцену традиционные приемы народных танцоров, их ярко выраженную эмоциональность, тонкий юмор, характер движений корпуса. Национальные традиции плясунов Аубакир перенял в своей семье, где каждый умел петь, играть на домбре, мастерить красивые вещи.

А. Исмаилов активно участвует в создании первых казахских сценических танцев, передает балетмейстерам Е. Арцибашевой и Али Ардобусу свои знания, подчас являясь их соавтором. К сожалению, исполнительская деятельность А. Исмаилова продолжалась недолго. Уже в 1934 г. он оставляет сцену и поступает на режиссерское отделение ГИТИСа в Москве.

В 1934 г., учась на театральном фа-

культете, он организует самодеятельный коллектив студентов. Его участники выступают с исполнением народных танцев на сценах Москвы. А. Исмаилов делает первые попытки зафиксировать народные пляски. Посещая отдаленные районы Казахстана, зарисовывает танцевальные движения. Активный пропагандист казахского танца, один из наиболее ярких талантливых его исполнителей, А. Исмаилов охотно демонстрирует свое мастерство, делится знаниями с балетмейстерами, исследователями танцевального фольклора. После окончания ГИТИСа в 1939 году Аубакир организовал ансамбль народного танца при Казахской филармонии. В его репертуар вошли танцы: «Аксақ-киик», «Қарасай», «Дауылпаз», «Өрмек-биі», «Саис-биі», «Қылыш ойыны». А. Исмаилов оформляет танцы в виде сюиты, которая идет в исполнении всех участников ансамбля. Этот танцевальный коллектив просуществовал до 1941 г. Его репертуар в дальнейшем послужил основой постановки в 1943 г. на сцене театра им. Абая «Казахской сюиты», концертного репертуара филармонии, областных театров, танцевальных номеров художественной самодеятельности, ансамбля песни и танца Казахской ССР.

В 1955 г. А. Исмаилов, совместно с молодым тогда еще Д.Абировым, создает книгу «Казахские народные танцы», в которой были помещены и его четкие, интересные зарисовки казахского танца. Наши читатели могли видеть его рисунки в предыдущих номерах журнала. Они запоминаются экспрессией и выразительностью линий: мы, как бы, воочию наблюдаем танцевальные движения.

А. Исмаилов глубоко и серьезно изучал древнюю историю казахского народа и применял полученные знания в создании не только сценических образов, но и в изобразительном искусстве. Знал и тесно общался со многими выдающимися людьми нашей республики, нашей духовной элитой, такими как А. Марғұлан, А. Жубанов, Д. Нұрпейісова, Х. Ерғалиев, С. Сейфуллин, Г. Мұсрепов, С. Мұқанов, М. Әуезов, И. Есенберлин и другими.

Его творческая биография – это осуществление связи поколений: он принес до нас величие и красоту прошлого. Поистине жизнь Аубакира-аға достойна высочайшего уважения и почитания.

Шанкибаева А.Б.
Кандидат искусствоведения.

Именно художники
представляют собой
Истинную творческую силу
цивилизации
Или общества.
В своем творчестве
художник предвосхищает
То, что должно пройти
через одно или два
Поколения и в других
областях социальной
И культурной жизни.

М.Элиаде «Аспекты мифа»¹

Номадология творчества художника

Аубакира ИСМАИЛОВА

Кочевнику долго приходилось привыкать к четырем огороженным стенам, без воздуха, света и тепла. Вместо скалистых тропинок плавящийся асфальт, вместо синего неба серый смог и птицы уже не так приветливо летают над землей.

Но, говорят, границы человеческой памяти необъятны, и через расстояния султан Бейбарыс узнает вкус кумыса и запах родной степи, а великий Аль-Фараби, засыпая в Багдаде, станет молиться, устремившись взорами на Великий Туран.

Пространство духа позволяет объять необъятное, чем глубже и светлее душа, тем выше парит она над землею. Потому что кочевника легче создавать искусство: Искусство его жизнь, природа его мать, он сам великий художник, слышащий наставления Отца, дарителя легенд.

Великая степь никогда не обманывает ожиданий, потому что основной ее закон – созидание... В начале прошлого столетия, в 1913 году, она подарила миру еще одного своего сына, наделенного всеми дарами и несущего в себе память тысячелетий.

2 января 1913 года в Казахстане в степях Жана-арки, родился народный художник Казахстана Аубакир Исмаилов, художник жизни, в эту жизнь влюбленный и до конца верящий ей. Как настоящий кочевник, он не выбрал свой Путь, потому что кочевник всегда сам путь, всегда созидательный, творческий.

С детства полюбив краски, бумагу, Аубакир Исмаилов уезжает из родного аула учиться в Омск, потом в центр всех искусств в Москву, попутно заканчивает режиссерские курсы у Судакова, организует первый союз Художников Казахстана и делает все возможное, чтобы творчество и искусство по-настоящему жили на его земле.

Даже в самых индустриальных картинах художника, посвященных строительству новых городов молодой Республики, Аубакир Исмаилов всегда остается верен тюркскому миру, духу номадов и Великому Тенгри.

Как пишет в своем исследовании казахстанский искусствовед Д.Шарипова: «Исмаиловский пейзаж тяготеет к фантастическим видам: к ландшафтам, где все дышит легендой. Мастер словно разворачивал визуальное воплощение мифопоэтического сознания. Его живописное повествование было соткано из мифообразов.»¹

Человек, творящий легенду, помнит множество легенд древности, они охраняют его и вдохновляют на созидание.

Культура кочевья, эпическая в своей основе, обладает колоссальным количеством энергии, которая передается по наследству с памятью предков, их снами и обычаями.

Говорят, взгляд кочевника заметно отличается от иных: взгляд живущего в степи разглядит невидимое и неуловимое, потому что душа кочевника хранится в Тенгри. Тенгри - главный и единственный хранитель кочевника.

¹ Д.Шарипова. Очерки казахского изобразительного искусства. Алматы. «Орда». 2008 г.

Пространство осваиваемого кочевником мира – это всегда вертикаль вверх, прямая, не имеющая конечной верхней границы, соединяющая три мира: мир подземный, мир земной и мир Великого Тенгри. Анализируя картину Аубакира Исмаилова «От Карасая до Калканматая» искусствовед и исследователь творчества Аубакира Исмаилова А.Синенький писал: «Однако, пожалуй, до сих пор художник не создавал столь мощно звучащего аккорда горных масс, не передавал так тонко разлитости светоносного воздуха и не было у него еще такой безграничности пространства и времени. То же можно сказать об акварели «Керегетас. Горная вершина» (1978).»²

Все творчество этого художника было посвящено целенаправленному, серьезному поиску утраченного тюркского мира. Каждое событие его жизни было еще одним свершением в поисках следов великих номадов, история которых еще не до конца открытая, таит в себе множество открытий и тайн: «Странно, но долгое время считалось, что народы Евразийской Степи, в особенности кочевые, не имели собственного культурного развития, собственной истории и уж обязательно – оригинального искусства. Раскопки на Алтае, в Монголии и Сибири показали, что искусство евразийских народов существовало, история их ныне написана, прочтенные тексты показали наличие переводной философской литературы, и фольклор зафиксировал оригинальные сюжеты. Все у них было, но мало что сохранилось». (Л.Н.Гумилев. «Древние тюрки»)³.

Каждый сюжет, каждая тема произведений Аубакира Исмаилова была еще одним добавлением к открытию пространства под любимым и родным для каждого тюрка именем «Дешт-и-Кипчак». Символы его картин, набросков, этюдов были по-настоящему сакральны, они исходили как будто из того времени, иногда даже переходя границы национальные, географические: «Возможно, Леонардо да Винчи – это единственный художник со сверххристианским мировоззрением. Он знает Восток, «землю рассвета», как находящейся внутри, так и вне его. В нем есть что-то сверхевропейское и молчаливое: характерная черта любого человека, видевшего слишком много хорошего и плохого». (Ницше)

В годы войны Аубакир Исмаилов, постоянно помня о живописи, самоотверженно помогает перевезти в Алма-Ату ЦОКС во главе с Сергеем Эйзенштейном, становится очевидцем съемок «Ивана Грозного», **успевает создать ансамбль танцев**, поставить «Отелло» в Казахском Драматическом и «Аршин-малалан» в Уйгурском театре Драмы. Переживая героические события войны вместе со своим народом, в этот период Аубакир Исмаилов на протяжении четырех военных лет создает цикл картин, посвященных казахским эпосам. Эту работу исследователь Арынов сравнивает с иллюстрированием таких литературных памятников, как «Слово о Полку Игореве», «Витязь в тигровой шкуре» Шота Руставели» (Г.Н.Сырлыбаева)⁴.

Изобразительному языку художника присуще номадическое восприятие пространства, особое отношение к выбору объекта, особый номадический ракурс охвата пространства в картине. Именно поэтому, как пишет А.Синенький основными особенностями картин Аубакира Исмаилова стали: «высокая точка зрения, широта охвата пространства, обобщенность цвета, динамизм письма».

Номадическая вертикаль вверх в его картинах все дальше уходит в облачные дали, высокая точка наблюдения становится все выше, объекты на первом плане в картинах становятся отдаленнее, а бывшие фоновыми – горные вершины проступают все отчетливее. Как пишет искусствовед Д.Шарипова: «В величавых горных пейзажах Аубакира Исмаилова всегда присутствует порыв в глубину, дающий ощущение «духовного коридора».

Чувство Пути – главное, чему учит Великая Степь. Кочевник может потеряться на миг в бескрайнем пространстве земли, может усомниться в собственных силах, но энергия Тенгри и Степи не даст ему сойти со своего Пути, даже в самые темные времена.

Созданное им надолго остается на земле и в памяти людей, ведь его творение – настоящая жизнь, которая вдохновляет будущие поколения на новые поиски, на творчество...

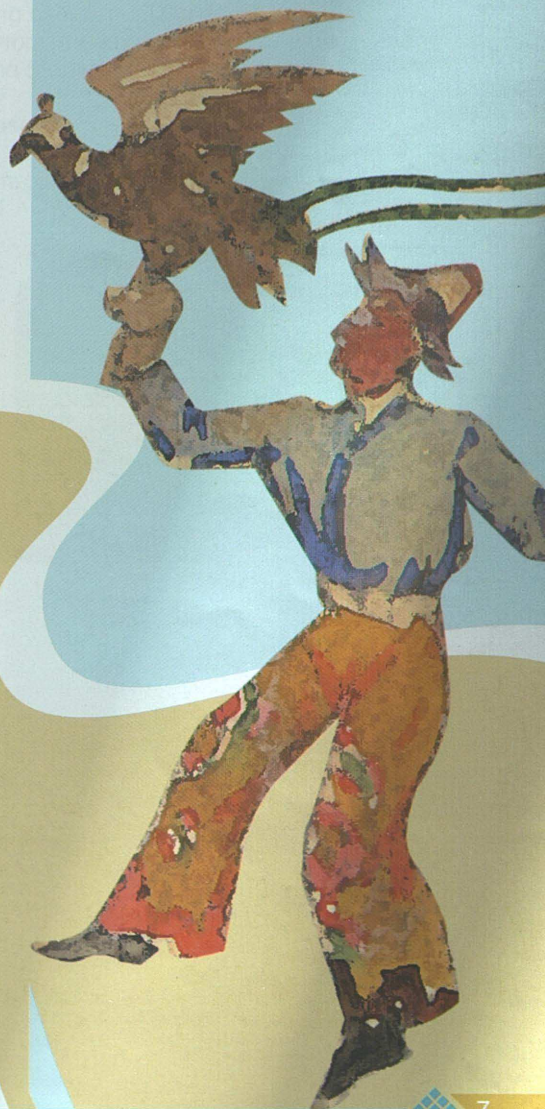
Аубакир Исмаилов один из тех ренессансных художников, творчество которого стало прорывом в мифическую реальность древних номадов и именно поэтому изучение и исследование его творческого Пути поможет в новом веке прибавить несколько страниц к великой летописи Возрождения тюркского мира и мира номадов.

А.М.Исмаилова

² Д.Шарипова. Очерки казахского изобразительного искусства. Алматы. «Орда». 2008 г.

³ Л.Н.Гумилев. Древние тюрки. Москва. Эксмо 2008

⁴ Г.Н.Сырлыбаева Графика Аубакира Исмаилова 1930-1940 гг. Из фондов ГМИ им.А.Кастеева\Материалы конференции, посвященной творчеству Аубакиру Исмаилову, сентябрь 2005 г.

It is painters who are the true artistic power of civilization and society. In their creative works the artists anticipate the aspects that are to pass through one or two generations and other aspects of social and cultural life.

(Mircea Eliade, *Aspects of Myth*)

Nomadology of Aubakir Ismailov's Art

A nomad had to spend a long time getting used to four enclosed walls, without air, light, and warmth. Melting asphalt instead of rocky trails, grey smog instead of blue sky, and the birds are not as friendly as they used to be flying above the ground.

But they say the boundaries of human memory are immense, and despite the vast space Beybars sultan will know the taste of kumis and the smell of his home steppe, and the great Al-Farabi falling asleep in Baghdad will pray fixing his gaze upon the Great Turan.

The space of the spirit lets one comprehend immensity, the deeper and lighter the soul, the higher it soars above the land. For a nomad's descendant it is easier to create art — art is his life, Nature is his mother, he is a great artist himself, the one who hears directions from his Father, the one who gives legends as a gift.

The great steppe never betrays one's expectations because its main law is creation... In the beginning of the last century, in 1913, it presented the world with another of its sons endowed with all the gifts and carrying the memory of millennia in him.

January, 2, 1913 the People's Artist of Kazakhstan Aubakir Ismailov was born in Zhana-Arkha steppe of Kazakhstan, a painter of life, in love with life and believing in it till the end.

As a true nomad he didn't choose his Path because a nomad is always the Path himself, always creative, artistic.

Falling in love with paints and paper since childhood, Aubakir Ismailov leaves his home aul to study in Omsk, then in Moscow, the center of all arts, at the same time he studies in Sudakov's directing course, organizes the first Kazakhstan Artists Union and does everything in his power to ensure that creativity and art truly live in his homeland.

Even in his most industrial paintings dedicated to building new cities in the young republic Aubakir Ismailov is always true to Turkic world, nomadic spirit, and the Great Tengri.

Dilyara Sharipova, a Kazakh art historian, writes in her research: "Ismailov's landscapes has a distinctive fantastical view quality — the landscapes where everything breathes legend. The Master seemed to display visual representation of mythical-poetical consciousness. His artistic narration was woven of mythical images."

Legends appear out of nowhere, in the time of suffering, or maybe in the time of rest. But The One Who Gives Legends has one most precious gift — a Legend that hasn't been born yet, the one that is yet to be created. A person who's been given such a gift lives in a different reality, Art is his element that he cannot exist without.

The One Who Gives Legends provides his chosen one with the most essential thing for a Creator — he becomes championed with all light, true ideas, not only of his own nation but of all humankind.

The space of the world that a nomad learns is always an upward vertical line, a straight line that doesn't have the final top boundary, it connects the three worlds — the underground world, the earthly world, and the world of the Great Tengri. Analyzing Aubakir Ismailov's painting *From Karasai To Kalkanmatai* Alexandr Sinenkiy, art historian and researcher of Aubakir Ismailov's works, wrote: "However I think that until now artists haven't created such a powerful sounding

chord of mountain masses, haven't conveyed so subtly the flow of light-bringing air, and nobody had this infinity of space and time. The same can be said about the Keregetas. Mountain Top. (1978) watercolour."

All of this artist's creations were dedicated to committed, serious search of the lost Turkic world. Every event in his life was one more accomplishment in searching for the trails of the great nomads whose history is yet to be fully discovered, conceals numerous discoveries and mysteries in itself: "Strange, for a long time it was considered that the nations of the Eurasian steppe, especially the nomadic ones, didn't have any cultural development, their own history, and for sure, they didn't have their original art. Excavations in Altai, Mongolia, and Siberia showed that there Eurasian nations had art, their history has already been recorded, the texts that were found showed that there was also translated philosophical literature as well as the original plots of the folklore. They had everything, but only a small part of it had been preserved." (Lev Gumilyov, *Ancient Rus and the Great Steppe*).

Every topic, every theme of Aubakir Ismailov's work was one more addition to discovery of the space loved and native to every Turkic man, Dasht-i Qipchaq. Symbolism of his paintings, sketches, studies were truly sacred as if they originated from that time, sometimes even crossing the boundaries of nation and geography: "Maybe Leonardo da Vinci is the only artist with overchristian worldview. He knows the East, "the land of sunrise" both from the inside and from the outside. He has something overeuropean and silent in him — a characteristic trait of any man who had seen too much good and too much bad." (Friedrich Nietzsche)

During the years of the World War II Aubakir Ismailov still remembering about his art keeps selflessly helping to relocate Kazakhfilm film studio headed by Sergei Eisenstein to Alma-Ata, becomes witness to Ivan Grozny's filming, has time to organize a dance group, put Othello on the stage of Kazakh Drama Theatre and Archin Mal Alan on stage of Uigur Theatre of Drama. Experiencing the heroic events of the war with his nation, during this period of the four years of war Aubakir Ismailov creates a cycle of paintings dedicated to Kazakh epics. Researcher Anynov compares these works to "illustrating such literary monuments as The Tale of Igor's Campaign, Shota Rustaveli's The Knight in the Panther's Skin." (Galina Syrlybaeva)

Nomadic perception of space is inherent in figurative language of the artist including special attitude towards choosing the object, special nomadic perspective of covering space in painting. That is why, according to Alexandr Sinenky, characteristic features of Aubakir Ismailov's paintings are "high viewpoint, vast coverage of space, generalization of color, dynamism of painting."

Nomadic upward vertical in his paintings goes further and further into beyond the clouds, the high point of observation gets even higher, the objects in the foreground get further away in space, and the mountain tops that were in the background are showing through even more clearly. According to Dilyara Sharipova, an art historian: "In Aubakir Ismailov's majestic mountain landscapes there is always rush into deepness present giving the feeling of "spiritual corridor"."

The sense of Path is the most basic thing that the Great Steppe teaches. A nomad can be lost, if only for a moment, in the boundless vastness of land, doubt his strength, but the energy of Tengri and Steppe won't allow him to stray from his Path even in the darkest of times.

His creation remain on Earth and in people's memory for a long time because his creations are true life that is to inspire future generations to new search, new creations...

Aubakir Ismailov is one of those Turkic artists whose creations is a breakthrough into mythical reality of the ancient nomads, and that is exactly why learning and researching his artistic Path will help add a few pages to the great chronicle of Turkic and nomadic worlds' Renaissance in the new century.

ҚАЗАҚ БИ ӨНЕРІН ЖАҢҒЫРТҚАН АНСАМБЛЬ

XX ғасырдың 70-80 - жылдары елімізде халық шаруашылығының әртүрлі саласында, оған қоса мәдениет пен өнер саласындағы қол жеткізген ірі жетістіктерінің бірі ретінде хореография өнерінің кең құлаш жая бастаған кезеңі болатын.

1985 жылы Алматы хореография училищесін бітірген түлектерден Алтынай ансамблі құрылды. Бұл ансамбльдің алдына қазақ халық биін насихаттау негізгі мақсат етіп қойылды.

Ансамбльдің репертуарындағы “Бастау” атты хореографиялық композицияға “Сайыс”, “Бақсы ойыны”, “Жезтырнақ”, “Қылышпан” билері кірді. Бұл билердің барлығы көне халық күйлеріне қойылды. Ел ішіндегі өнерді шығармашылықпен пайдалана отырып, халқымыздың көне мәдени мұраларын жаңғыртудан туған “Келіншек”, “Жар-жар”, “Қоштасу” билері нағыз салт-дәстүрлік билер болды. “Бақсы ойыны” биін сахналау көне дәуірдің көзі іспеттес қимыл-әрекеттерді елестету арқылы ансамбль репертуарын осындай ұлттық-халықтық шығармаларға бұруға негіз болды.

Халық арасында сақталып қалған көне билерді қалпына келтіріп, ансамбльдің репертуарына енгізуде Д. Әбіровтің “Ұтыс биі” мен О.В.Всеволодская-Голушкевичтің “Буын биінің” сахна төрінен орын алуы заңды құбылыс еді.

“Буын биін” қалпына келтіруде Алматы облысының Нарынқол ауданынан келген қарапайым жұмысшылардың осы биді билеп, көрсетіп беруі ансамбль үшін үлкен олжа болды. Жігіт ағасы жасына келген бұл кісілерді іздеп тауып алып жүрген өнердің жанашыры, қоғам қайраткері, этнограф, ғалым Өзбекәлі Жәнібеков ағамыздың өзі болатын. Сол жолы осы

орындауда би бейне таспаға түсіріліп, орталық мұрағатқа өткізілді.

Ежелгі билерді жандандырып, қалпына келтіру, жинақтау істері қиынға соқты.

Белгілі суретші Ә. Ысмайловтың ауыл қарттарынан үйреніп, ансамбльдің репертуарына ұсынған “Құсбегі - дауылпаз”, “Алқақотан”, “Айқосақ” билері нағыз олжа болды.

“Алтынай” би ансамблінің шығармашылық бағыты да ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан көненің көзінде болған азды-көпті қимылдарды жетілдіре отырып, уақыт талабына сай сахналау жолымен басталды. Фольклорлық мәліметтерге сүйене отырып, оны қайта өңдеп, ой елегінен өткізіп, халықтық-сахналық билерде көркем образдар жасады. Дегенмен, таза этнография сахналық өнердің барлық сұранысын қанағаттандыра алмайтынын да естен шығарған жоқ. Дәуір тынысына, өмір талабына ілесіп отыру, көрермен қауымның мәдени-эстетикалық талғамынан шығу өнер ұжымынан үлкен шығармашылық ізденістерді, көркемдік жинақылықты талап ететіні белгілі. Сондықтан, әр бидің музыкасын тыңдап, талдаудан басталатын еңбек сахналық киім үлгісінің қандай болуы керектігін бекітумен тамамдалатын. Мұражайдағы түпнұсқасын сақтай отырып, киім үлгілерін биінің денесіне шақ, қимыл-қозғалысы мен мінез-құлықтарына сай етіп арнайы тіккізіліп отырылды.

Сахнада орындалатын бидің астарын ашу, мағынасын жеткізу үшін қажетті компоненттермен қатар бишілерден көп ізденіс керек. Биші өзінің ғажайып қимылдары арқылы әрбір биін ерекше көріктендіріп, түрлендіріп тұрады.

Би ансамблінің болмысы, оның шығармашылық еңбегі балетмейстерлердің өнерінің деңгейіне тікелей байланысты. Осыны түсінген филармония басшылары еліміздің белгілі өнер қайраткерлері Ш. Жиенқұлованы, Д. Әбіровті шақырып ел мұрасына айналған билерін ансамбль репертуарына енгізу арқылы, жас өнер ұжымының сахналық шеберлігінің өсуіне ерекше ықпал етті.

Бүгінгі күні Ш.Жиенқұлованың осы ансамбльге арнап қойған, “Айжан қыз”, “Қазақ вальсі”, Ә.Ысмайловтың “Құсбегі-дауылпаз”, Д. Әбіровтің “Қоштасу”, “Алтынай”, “Балбырауын” О.В.Всеволодская-Голушкевичтің “Кербез би”, “Киіз басу” билері тек қана ансамбль репертуарында қалмай жер-жерде оқу бағдарламаларына енгізіліп жүр.

Ш. Жиенқұлованың Құрманғазының күйіне қойылған “Айжан қыз” биі бұрында да жер-жерде биленіп жүрген би. “Алғаш 1934 жылы “Қыз Жібек” операсында балетмейстер А.Александровтың қоюымен сахнаға шыққан болатын. Бұл қойылымда қазақтың өрнек тоқу өнері бейнеленді” (2). Ал, қазақ би өнерінің падишасына айналған Ш.Жиенқұлова “Алтынай” ансамблінде бұл биін екі орындаушыға қойды. “Айжан қыз” биін алғаш сахнаға шығарған қос қыз, бүгінгі күні Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген артисі Ғазиза Абдиева мен Мәдениет қайраткері Дана Мырзабековалар болатын. Нәзік те биязы қыздардың тал бойындағы ерекше әсем қимыл-қозғалыстары күймен сәтті үндесіп, орындаушылардың шеберлігін шыңдады.

“Алтынай” би ансамблінің алдына қойған мақсаты да ертедегі билерді қалпына келтіріп, бүгінгі күннің сұранысына, талабына сай көркемдік шығарма деңгейіне көтеру болды. О.В.Всеволодская-Голушкевич қазақ халқының әдет-ғұрпын, салт-санасын, тарихын өте мұқият зерттей жүріп “Бастау” атты композициясын қойды. Композициядағы “Сайыс”, “Қылышпан” билері аты айтып тұрғандай біріншісінде екі жігіттің сайысын көрсетсе, екінші биде қылышын сермей жауға шапқан қыпшақ қызын суреттейді.

“Сайыс” биіне Хантаудың оңтүстік батысындағы “Теректісай” аңғарындағы петроглиф негіз болды. Нүктелі таңбамен салынған петроглифте найза ұстаған екі ер адам мен бір әйел суреттелген. (Бұл сурет А.Медоевтың

Қоғам қайраткері, этнограф,
ғалым Өзбекәлі ЖӘНІБЕКОВ

кітабында көрсетілген). Сахнаның оң жақ қанатынан сол қанатына қарай жылжып бара жатқан осы суретті көреміз. Сурет салынған станок жылжып өте бергенде сахна төрінде осы суреттегідей қалыптағы бишілер көрінеді. Алыстан, жәй басталатын музыкамен осы үш мүсінге жан бітіп, ырғақпен үйлестік тауып, жансыз сурет қозғалысқа түседі, бұл би көрермен көңіліне бірден жол тапты.

Қазақ халқының батырлық жырларымен таныс адам, әйелдер мен қыздардың да ерлермен бірдей қолына қару ұстап, өз жұртын сыртқы жаулардан қорғағанын білетін болар. Халық жырлары мен аңыздарында тек қыздардың сұлулығы, ақылдылығы, жарға адалдығы ғана қастерленіп қоймайды, олардың батырлығы мен батылдығы да жоғары бағаланған.

Осы тақырыптағы “Қылышпан” биіндегі қыпшақ қызы жыр-дастандардан алынып жинақталған образ. Елін шапқыншы жаудан қорғайтын жауынгер батыр қыздың биі - көрерменін сендіретін шапшаң-шалт қимылды әсем бейнелі би дәрежесіне көтерілді. Бұл бидің қимыл әрекеті сан - алуан секіріс, айналыс тәсілдері арқылы шешілген. Қасындағы қарулас достарының өліміне қайғырған кезін, алғашқы ырғағын сақтай отырып әуені жүрек шымырлата ойналатын музыкаға бір тізерлей отырған қыз қылышын жерге шанышқан қалпында денесін алға, артқа қатты ию арқылы жеткізеді. Бір сәт адами сезімге берілген қыз, жаудың дүбірлетіп келе жатқанын естігенде ширатылып шиыршық ата қылышын ойнатып билей жөнеледі.

“Жер бар ма ата-бабам сен бармаған,

Қилы-қиын заманда шер қармаған.

Күнменен шағылысқан ақ алмаспен

Бір кезде қыпшақ қызы ел қорғаған”, – деп, келетін осы бір шумақ өлең бидің алдында оқылатын және қыз образын жан-жақты ашып тұрғаны көрініп-ақ тұр. Онда жауымен ымырасыз күреске шыққан жас арудың өз халқының тағдыры туралы, соғыс салған қасірет хақындағы ащы ойлары әсерлі бейнеленеді. Басаяғы екі-үш-ақ минут. Бұл уақыт ішінде осынша мол мағына ашылды.

“Бақсы ойыны” биі – кеш мезгілінде от маңында жиналған бақсылардың қимыл әрекетін суреттейді. Бұл би өзінің ырғақтық күрделілігімен ерекшеленді. Бір қолына кепшік, бір қолына асатаяқ ұстаған бақсылар аспаптарын музыканың ырғағына дәлме-дәл соғу арқылы бастайтын биін экстаз күйіне жеткізетін. Би басталғанда қылқобыз бен ұрмалы аспап ойнайтын музыкаға келе-келе оркестр түгел қосылып дыбыс күшейе түседі. Бір-бірімен жарыса оттың үстінен әрі-бері секіріп, қос қолдарын жоғары көтеріп еденде сырғып секіре, төменнен бастап денелерін тіктей шыр айналады. Жерге етпетінен жата қалып тың тыңдайды. Атып тұрып қос қолдарын сермей жүгіре жөнеледі. Ішкі тылсым күштің психологиялық шарықтауы музыкалық ырғақпен үндестік тауып шапшаңдығы үдеген сайын, қимылдар да қысқа әрі тез орындалады. Қимыл ширап шапшаңдаған сайын

көрерменнің санасында бақыстардың нағыз экстаз күйіне енгені елестейді. Бидің аяғында шырқобелек айналып келіп, бүкіл денесімен созыла қос қолын жоғары көтеріп, кепшікті асаяқпен бір соғып етпетінен құлайды. Осы бидің музыкалық сүйемелдеуіне бақсы сарындары алынды. Сахналық киім біздің түсінігіміздегі шоқпыт-шоқпыт түрінде емес, арнайы суретшінің салған эскизі бойынша тігілді.

“Жезтырнақ” биі халық арасында жүрген аңызға сүйеніп қойылған.

Қазақ халқының ұғымындағы жезтырнақ адамның еркінен тыс дүлей күштердің арбауымен қорқынышты кейіпке түскен жап-жас сұлу қыз. Жезтырнақтарын сақылдатып, шашын жайып жіберген адам кейпіндегі бейне бір жағынан жауыздығын жария етсе, бір жағынан жақсылық ауылына енді қайта орала алмайтынын ойлап, өкінгендей.

Ансамбльдің репертуарындағы “Алқақотан” көпшілік биі әртүрлі пікір туғызған шығарма болды. Бұл би тек ұрмалы аспаптың сүйемелдеуімен орындалатын. Әрі бишілер билей жүріп, дауыстап, көтермелеп отыратын. Бұл би алғаш Ықылас атындағы халық музыка аспаптары мұражайы жанынан құрылған “Сазген” ансамблінде биленді. Биді Ә.Ысмайлов сахналаған болатын. Осы кісінің айтуынша бұл қыпшақ биі болған.

Бұл биді О.Всеволодская-Голушкевич “Алтынай” ансамблінде қайта театрландырды. Балетмейстердің қойылымына “Сайыс”, “Соқыртеке”, “Қазақша күрес”, “Аударыспақ”, “Арқан тарту” ойындары негізіндегі билер енді. Композицияны басынан аяғына дейін айқын да анық ырғақ сүйемелдейді. Әр ойынның өзіне тән өзгешелігіне байланысты ырғақта ауысып отырды. Ортаға жеке орындаушылар шыққанда, көпшілік бірде екіге бөлініп жеке орындаушыларға болыса қозғалса, бірде үлкен шеңбер жасай барлығы билей жөнеледі. Кей жерлерінде қыздар мен жігіттер екіге бөліне сахна төрінде әсем суреттемелер жасай қозғалады. Би қимылдарының үйлесімділігі ойын түрлерімен сәтті үндестік тапты. Ұлттық ойындардың хореография тілімен бейнеленген қозғалыс-қимылдары қосылғанда, би тарихи кезеңдерден ойып алынғандай әсерлі, қуатты шықты.

Д.Әбіровтің Құрманғазының “Қызыл қайың” күйіне қойған “Қоштасу” биінің орны ерекше бөлек.

Бидің негізгі сюжеті ұлттық салтқа құрылған. Тұнық лиризммен өрілген күй арқауындағы әрбір ойы философиялық тұжырымға негізделген. Мәнерлі, қоңыр үнді, биязы күй тыңдаушысының жан дүниесін баурап алып, терең де, тылсым дүние төріне жетелей жөнелгендей. Күй әуенінде қыздың биязы, сыпайы мінезі, жүріс-тұрысы, көңіл күйі бейнеленгендей. Сондықтан да, күй басынан аяғына дейін бір екпінде жүреді.

Бидің мағынасы – қыз жақындарымен, құрбыларымен соңғы рет қоштасып билеп жүр. Әдемі сазды әуен қыздың көңіл-күйін шынайы ашып тұр. Қимас құрбыларын құшағына алып, еліне иіліп сәлем жолдай қоштасып тұрған қыз бейнесі. Бидегі нәзіктік пен қыз сұлулығы, майыса иілген дене, алуан түрлі қол қимылдары арқылы суреттеледі.

“Балбырауын” биі Д. Әбіровтің жігіттерге арнап қойған, ансамбль репертуарындағы үздік билер санатына жатады. Құрманғазының “Балбырауын” күйіне қойылған би техникалық және динамикалық жағынан теңдесі жоқ билердің бірі деуге болады. Басынан аяғына дейін екпінді, тез ойналатын осы күйге қойылған би қимылдары да шапшаң орындалады.

Классикалық би қимылдарын халықтық қимыл-қозғалысқа айналдыру Д.Әбіров шығармашылығына тән. Осы әдісі тамаша жеміс беріп көрермендерді сұлулығымен таң қалдырды.

Балетмейстер халық күйі “Алтынай” әуеніне осы атас би қойды. Биді ансамбльдің қыздар тобы билейді. Бұл

күй Е.Брусилковскийдің өңдеуінде “Ер Тарғын” операсында пайдаланылған болатын.

Ал, “Ұтыс биі” жұптаса билейтін көпшілік биі. Би М.Төлебаевтың “Біржан Сара” операсында биленіп жүр. Жалпы “Ұтыс биі” – халық арасында көп тараған ежелгі билердің бірі. Ұтыс – жарыс деген сөзге саяды. Өнерпаздар ортаға кезек-кезек шығып өз өнерін сарапқа салатын. Олай болса, “Ұтыс биі” дене ептілігін көрсететін шымыр да сергек, неше түрлі тәсілде биленетін би. Д.Әбіров биді қойғанда осындай тәсілді ұстанғандығын көрдік. Жігіттер екі топқа бөліне шығып, бір-бірін жарысқа шақыра билесе, қыздар жігіттерге болыса жұптарын жазбай билейді. Музыкалық шығарма үш бөлімнен тұрады. Осыған байланысты екпінді де жігерлі бірінші бөлімінде жігіттердің биі тез де ширақ жүреді. Ал, екінші бөлімі лирикалық қыздар биі әсем қол қимылдары мен дене қимылдарына құрылған. Үшінші бөлімде қайталанатын бірінші бөлімдегі музыкаға барлығы қосылып жастық жігерге толы шаттық биін билейді. Балетмейстердің бұл биі ансамбль репертуарынан жарқырай көрінген шығармалардың бірі болды.

Өз ісінің кәсіби шеберлерінің әрқайсысы қойған әр биде өзіндік қолтаңба бар. Мұның өзі ансамбль репертуарын байыта берді.

Бүгінгі күні халық билері республиканың түпкір-түпкіріне таралып, кең қанат жаюы балетмейстерлер мен бишілердің өнерімен тығыз байланысты. Бишілердің шығармашылық жолы ұлттық билерді сақтаушы ғана емес, бұрынғы мен бүгінгі арасын жалғастырушы іспеттес.

“Алтынай” би ансамблінің өнері, бағдарламасы, жалпы даму жолы қазақ би өнері тарихына өзіндік құбылыс болып енгені анық.

Әдебиеттер:

1. Е.Луцкая «Жизнь в танце». Москва: Искусство, 1968г.
2. Қазақ өнері /Энциклопедия/ Алматы: Қазақстан даму институты, 2002 ж.
3. А.Байтұрсынов «Шығармалары» Алматы: Жазушы, 1989ж.
4. С.Қасқабасов «Қазқатың халық прозасы» Алматы: Ғылым, 1984 ж.

ҚР еңбек сіңірген артисі, өнертану кандидаты,
профессор Ізім Тойған

REVIVED MURALS, RHYTHMS, AND PLASTIC

During the 70-80s of last century the government of the Kazakh SSR began to pay attention to the development of spiritual culture of the people solving the problems of population and economy. During this period all kinds of art began to develop actively including art and dance.

In 1985 as a number of new initiatives was the emergence of an ensemble "Altynai" based on the graduating students of Almaty Art College after Seleznev. The main goal of the ensemble was the reconstruction of Kazakh folk dances that have survived from the ancient times. Enormous work on collecting of the dances and their variations was carried out in different regions as well as the costumes and accessories and musical and instrumental accompaniments. The dances "Sayys", "Baksy Oiyn", "Zhezyrnak", "Kylshpan", "Kelinshek", "Zhar-zhar", "Koshtasu" etc. became the initial repertoire. The first four dances formed a successful and original composition "Bastau". They were put to the best-known folk songs. The ensemble sought to find and would find the synthesis of unique national dance with elements of modern choreographic with spiritual needs of the ethnos.

We must pay tribute to the huge efforts of prominent choreographers A. Abirov, V. Vsevolodskaya-Golushkevich, A. Ismailov. They were given a great history and cultural support by the historian and culture expert Uzbekali Dzhanibekov (who became then the secretary of the Communist Party of Kazakhstan). The great dancer People's Artist of Kazakh SSR Zhienkulova Shara helped the establishment and development of the ensemble along with them. Therefore the golden fund of the ensemble included the dances set by Shara Zhienkulova such as "Aizhan Kyz", "Kazak vals", by A. Ismailov "Kysbegi-dauylpaz" (dance of hunting with an eagle), "Alkakotan" (holiday dance), "Aykosak" (paired dance); by D. Abirov "Koshtasu" (parting the bride's parental home), "Altynai", "Balbyrauyn", "Ytys bii" (victory dance); O.Vsevolodskaya-Golushkevich "Sayys" "(match)", "Kylshpan" (warrior dance), "Kerbez bi" (girl dancing), "Kiiz bass" (mat making), "Baksy Oiyn" (shaman dance), "Zhezyrnak" (witch).

Among the achievements of the team the series of dances is especially remarkable. The choreographer A. Ismailov has updated the ancient dance "Alkakotan Kipchak". It would depict artists like scenes battles of ancient warriors, hunting scenes, everyday life and genre scenes. In subsequent years, O.Vsevolodskaya Golushkevich theatricalize this dance making it a great artistic canvas. It included dancing «Sayys», «Sokyrteke», «Kazaksha kyres», «Audaryspak», «Arkan Tartu.» which existed as a folk game. This competition fighters hide and seek, tug of war etc. The entire composition is based on different folk songs and melodies. Hence the composition replete with rich rhythmic variations of plastic, a variety of architectural constructions, as well as the skill of individual performers, colorful and expressive costumes and accessories.

The successful one became the dance «Kylshpan» that created the image of a girl-warrior. The dance «Zhezyrnak» realized a very peculiar way: a beautiful girl appeared as a witch or as a beautiful girl, who will never return to the road of good.

The dance «Sayys» combined plastic pictorial puzzle and expressiveness. The canvas with the images of rock art figures (figurea from the cave in Terekty say based on the book A Medoyev) appeared at the back part of the stage in the beginning of the dance and these figures came to life under the music sounds. The figures of two men and a girl in armor and weapons appeared on the stage. A very expressive and expressive dance began, which was rich in its rhythmic pattern, embodying a brutal fight with the enemy and defeat him. The traditional and convincing images of warriors created by the dancers were very interesting and impressive themselves. The image of the girl is also consistent with the manner of ancient warriors in a number of works of Kazakh folk epic.

Some of the dances went beyond the repertoire of the ensemble and exist separately as concert numbers and enter the tissue of opera and drama performances.

The ensemble "Altynai" made a significant contribution to the development of Kazakh dance and continues its creative work.

ОЖИВШИЕ ФРЕСКИ, РИТМЫ И ПЛАСТИКА

В 1985 в числе новых начинаний явилось возникновение ансамбля Алтынай на основе выпускников АХУ им. Селезнева. Главной целью для ансамбля стала реконструкция казахских народных танцев, сохранившихся издревле. Была проведена огромная собирательская работа танцев и их вариаций в разных регионах, а также по костюмам и аксессуарам и музыкально-инструментальному сопровождению. В итоге начальный репертуар составили танцы: «Сайыс», «Бақсы ойыны», «Жезтырнак», «Қылышпан», «Келіншек», «Жар-жар», «Қоштасу» и др. Первые четыре танца составили удачную и оригинальную композицию Бастау. Они были поставлены на мелодиях известнейших народных кюев. Ансамбль стремился найти и постоянно находил синтез уникальных национальных танцев с элементами современной хореографии с духовными запросами этноса.

Надо отдать должное огромному труду выдающихся балетмейстеров А.Абировой, В.Всеволодской-Голушкевич, А.Исмаилова. Им оказал большую поддержку историк и культуролог Узбекали Джанибеков (в то время секретарь ЦК Компартии Казахстана). Наряду с ними помогала становлению и развитию ансамбля великая казахская танцовщица, народная артистка КазССР Шара Жиенкулова. Поэтому в золотой фонд ансамбля вошли танцы, поставленные Ш.Жиенкуловой «Айжан қыз», «Қазақ вальсі»; А.Исмаиловым «Құсбегі-дауылпаз» (танец охоты с орлом), «Алқакотан» (праздничный хоровод), «Айқосақ» (парный танец); Д. Әбировым «Қоштасу» (прощание невесты с родительским домом), «Алтынай», «Балбырауын», «Ұтыс биі» (победный танец); О.Всеволодской-Голушкевич «Сайыс» (состязание), «Қылышпан» (танец воительницы), «Кербез би» (девичий танец), «Киіз басу» (котание кошмы), «Бақсы ойыны» (танец шамана), «Жезтырнак» (колдунья).

Среди достижений коллектива особо примечателен ряд танцев. Балетмейстер А.Исмаилов обновил древний кипчакский танец Алкакотан. В нем исполнители как бы живописали сцены боев древних витязей, сцены охоты, быта, жанровые сценки. В последующие годы О.Всеволодская-Голушкевич театрализовала этот танец, превратив его в большое художественное полотно. В него входили танцы: «Сайыс», «Соқыртеке», «Қазақша күрес», «Аударыспақ», «Арқан тарту», которые бытовали как народные игры. Это состязание борцов, прятки, перетягивание канатов и т.д. Вся композиция построена на основе разных народных кюев и мелодий. Отсюда композиция изобилует богатством ритмических, пластических вариаций, разнообразием архитектурных построений, а также мастерством отдельных исполнителей, красочностью и выразительностью костюмов и аксессуаров.

Успешным явился танец «Қылышпан», где был создан образ девушки-воительницы. В танце «Жезтырнак» образ колдуньи был осмыслен очень своеобразно: прекрасная девушка представляла то как страшная ведьма, то как прекрасная девушка, которая никогда не вернется на дорогу добра.

Танец «Сайыс» сочетал пластическую изобразительную загадку и выразительность. В самом начале на заднике слева на право проходило полотно с изображением фигур наскальной живописи (рисунок из пещеры в Теректысай, по книге А. Медоева). Под звучание музыки эти фигуры как бы оживали – на сцене появлялись фигуры 2 мужчин и девушки в доспехах и с оружием. Начинаясь очень экспрессивно-выразительный танец, богатый по своему ритмическому рисунку, воплощавший жестокую схватку с врагом и победу над ним. Традиционные и убедительны образы батыров, созданные танцовщицами. Здесь образ девушки также согласуется с образом древних воительниц в ряде произведений казахского народного эпоса.

Отдельные танцы вышли за пределы репертуара ансамбля и существуют отдельно как концертные номера и входят в ткань оперных и драматических спектаклей.

Ансамбль Алтынай внес свой заметный вклад в развитие казахского танца и продолжает свою творческую деятельность.

В 70-80 годы прошлого столетия правительство КазССР, решая народнохозяйственные проблемы стало уделять большое внимание развитию духовной культуры народа. В этот период стали активно развиваться все виды искусств, в том числе и искусство хореографии.

Проректор по научной работе и заведующий кафедрой хореографии Кыргызского Государственного Института искусств имени Бибисары Бейшеналиевой, доктор искусствоведения, профессор, заслуженный деятель культуры Кыргызской Республики, академик Общественной Академии наук Кыргызстана.

МНОГОГРАННЫЙ ТАЛАНТИЩЕ -

У Роберт Хасанович
Уразгильдеев

Его многогранная научная деятельность, научные труды, книги, монографии – говорят сами за себя. В Кыргызской Республике Уразгильдеева Роберта Хасановича называют летописцем музыкальной культуры Кыргызстана, биографом и летописцем кыргызского балета. О его творческой деятельности в научной сфере и биографии интересно пишет известный музыковед Кыргызии Болат Алагушов. Думаю, что всем любителям балетного искусства Казахстана, интересующимся культурой наших соседей, будет интересно познакомиться с творчеством академика Уразгильдеева Роберта Хасановича.

Его первые статьи о киргизской хореографии появились в печати в начале 70-х годов, а затем была опубликована целая серия монографий, посвященных творчеству видных мастеров искусства балета. В книгах «Бибисара Бейшеналиева» (1971, 1974 -2-е изд.), «Уран Сарбагишев» (1980), «Айсулу Токомбаева» (1984), «Бибисара Бейшеналиева. Воспоминания современников» (1987) автором воссозданы яркие самобытные образы артистов, раскрыто своеобразие артистической индивидуальности каждого из них, подчеркнута неразрывная связь артистов со становлением и развитием балетного искусства в Кыргызстане.

В книге «Об искусстве танца» (1981) и в исследовании «Киргизский балет» (1983) Роберт Уразгильдеев не только рассказывает об особенностях народных и современных танцев, но и раскрывает многообразную картину рождения и развития профессиональной хореографии в Кыргызстане, описывает деятельность хореографов и артистов, сценаристов и художников. Воссоздает историю создания национального репертуара и освоения классического наследия, поиск и воплощение современных героев на национальной балетной сцене, путь развития исполнительского мастерства. Кыргызская народная хореография представлена книгами Уразгильдеева Р.Х. «Киргизский народный танец» (1986) и «Киргизский танец» (1991). Его работы переведены на многие языки народов мира.

Ведущий солист балета Пермского, а затем Кыргызского Академических театров оперы и балета, педагог-репетитор, хореограф-постановщик, работающий в кыргызском балете 50 лет, Роберт Хасанович Уразгильдеев счастливо сочетает дар исследователя-теоретика и практика. Закономерным продолжением кандидатской диссертации Уразгильдеева Р. «Бибисара Бейшеналиева и киргизский балетный театр» (1974) стала тема докторской диссертации «Проблемы становления и развития киргизской хореографии» (1995). Более подробно о сценической деятельности Роберта Хасановича читатели могут познакомиться в его книге «Выдающиеся мастера киргизской хореографии» (2009).

Необходимо отметить и его участие в работе редакционной коллегии московского журнала «Балет», где он представляет хореографию всего среднеазиатского региона. О казахской хореографии Роберт Хасанович не раз писал в прессе. Его большой вклад в научную деятельность Казахстана в качестве оппонента диссертационных работ А.Б.Шанкибаевой, Т.О.Изим, Г.Ю.Саитовой принесли свои творческие плоды.

Роберт Хасанович входит в Совет Института литературы и искусства им. М.О.Ауэзова, по праву являющегося научным центром казахского искусствознания, куда входят известные доктора наук Казахстана, Узбекистана и Кыргызстана. Уразгильдеев Р. Х. постоянно приезжает в Алматы по приглашению руководства КазНАИ имени Т.Жургенова на факультет «Хореография» в качестве председателя комиссии дипломных работ студентов, а также в АХУ имени А.Селезнева на выпускные экзамены.

Робертом Хасановичем была проделана большая работа за рубежом, в Каире и Тегеране, в качестве педагога и репетитора. Всю его судьбу освещает совместная деятельность с балетмейстером-педагогом Ингой Евгеньевной Левченко, его близким другом, женой, помощником. Инга Евгеньевна также внесла большой вклад в кыргызскую хореографию как педагог-репетитор, воспитавшая многих ярких звезд балета Кыргызстана.

Недавно Роберт Хасанович провел свой творческий юбилей, на котором были подведены определенные итоги в творческой деятельности. Его поздравляли деятели Кыргызстана и деятели Казахстана, и многие соратники из разных стран.

Редакция журнала «Қазақстан балет әлемі» искренне и от всей души желает Роберту Хасановичу творческих успехов и здоровья!

Мамбетова Л.А.

*Почетный доктор искусствоведения
Евразийского университета.*

Р.Х.Уразгильдеев, и Ч.Т.Айтматов.
Бишкек, 2003 год

Роберт Хасанович Уразгильдеев - таланты және қадыры асқартау дай биік десек артық болмайды. Ғұмырын, оның ішінде елу жылдан астам уақытты қырғыз балет өнерінің бастауына және дамуына, және дүние жүзіне насихаттауға бахыштады. Қырғыз опера және балет театрында солист ретінде Феб де Шатопер («Эсмеральда»), Иоганн Штраус («Большой вальс»), Лесничий («Жизель»), Злой Гений («Лебединое озеро»), Дроссельмеер («Щелкунчик»), Великий Брамин («Баядерка»), Темир-хан («Чолпон») және тағы басқа балеттерде рольдерді орындаған.

Корермендердың ханында бишінің өнері әліде сақталуда.

Сол жылдары Р.Х. Уразгильдеев балетмейстер өнерінде шындарға жетеберді. «Оптимистическая трагедия» А.Холминовтың, «Черевички» П.Чайковскийдың, «Дитя и волшебство» М. Равельдың, «Отелло» Дж. Вердидың, «Алеко» С.Рахманиновтың, «Кошкин дом» П.Вальдгардтың, «Кот в сапогах» В.Хазттың операларында және концерттік бағдарламаларда әр жанрлы билерді қойды. Әр қашан үлкен абройға, мақтанышқа ие болып жүрді. Советтік баспалар жүзінде Уразгильдеевтың өнерлері биік бағаланып жүрді.

Сондықтан болар 1974-1977 жылдары Иран мемлекеті Р.Х. Уразгильдеевті опера және балет театрына шақырып келісімшартқа отыруды ұсынды. Тегеран театрында өзінің ғашық жары, өмірлік жан жолдасы Инга Евгеньевна Левченко (хореография педагогі) мен бірге зор еңбек етті. Өте күрделі сюжет және архитектурасы өте күрделі және жаппай труппа қатысатын, ирандықтар үшін ғажап өнер полотнолар болып көрінген спектаклдерді қойды: «Жизель», «Щелкунчик», «Бахчисарайский фонтан». Европа үлгісіндегі балеттерден кейін Фирдоусидің «Шахнаме» эпосы бойынша бірінші парсылық «Бежан и Маниже» атты балетің қойды.

Содан бастап осы балет классикалық болып саналады. КСРО және Иран мемлекеттік басшыларынан алғыс алды.

Жарты қасыр бойы Р.Х. Уразгильдеев ұстаздық жұмысын қатар алып жүрді. Бір неше толқын жас бишілерді сахнаға шығарды.

Өмірде екінші миссиясына берік болып үлкен қызметті алып жүрді. Өзінің әріптестері туралы жүздеген мақалалар, оннан асқан кітаптар жазып келеді, қырғыз балетінің тарихын үлкен жетістіктерін дүние жүзілік кеңістікте насихаттап келеді. Ең белгілі еңбектері «Бибисара Бейшеналиева» (1971, 1974), «Уран Сарбагисhev» (1980), «Айсулу Токомбаева» (1984), «Бибисара Бейшеналиева. Воспоминания современников» (1987), «Об искусстве танца» (1981), «Киргизский балет» (1983), «Киргизский народный танец» (1986) және «Киргизский танец» (1991), «Проблемы становления и развития киргизской хореографии» (1995) т.т. басқалар. Соңғы монография Р.Х. Уразгильдеевтың докторлық диссертация негізінде жазылды.

Қырғыз Алатауның ұлы азаматы Роберт Хасанович Уразгильдеев біздің арамызда балет өнерінің тарихшысы, шежірешісі, теоретигі және сұлулықты сахнада іс жүзінде әкелуші. Ылайым осылай болғай.

Р.Х.Уразгильдеев — хан Гирей.
Балет «Бахчисарайский фонтан» Б.Асафьева

О ЛИЧНОСТИ, БАЛЕТЕ И КНИГАХ

(из отзывов друзей, коллег, поклонников)

МЫ УЧИМСЯ ДРУГ У ДРУГА

Широта знаний видного ученого, его умение разобраться в самой сложной обстановке, найти компромиссное решение, его человеческий такт и внимание к каждому педагогу и студенту, буквально покорили всех нас. Уникальность знаний ученого-исследователя, великолепного практика музыкально-театрального и киноискусства, позволили ему быть знатоком в сложном, многомерном современном искусстве.

*Кадыркул Андосов,
профессор Казахской Национальной
Академии Искусств им. Т.Жургенова.*

МАСТЕРА БАЛЕТА

Чтобы начать новую книгу, а каждая у Роберта Уразгильдеева – это шаг к истине, через которую он пропускает свой труд высокоинтеллектуального профессионала, не заглядывая в послужной список ролей, подготовленных им студентам, скажу, что труды Роберта всегда были и будут востребованы.

Говорить о нем как о коллеге, изведавшего каторжный труд артиста, а в дальнейшем увековечения прославленных имен киргизской культуры в своих статьях можно только в радужных словах.

Его перо выхватывает из взятой проблемы новую, потому что его беспокойное сердце Творца подсказывает пути-дороги в нашем ремесле. Не каждому понять труд артиста, умывающегося потом, чтобы принести на сцену легкость и одухотворенность танца.

О его научных трудах, в которых кипит мысль человека, живущего искусством и культурой нации, можно писать книги, постигая глубины Вселенской Красоты!

*Булат Аюханов,
Народный артист Республики Казахстан,
профессор, Лауреат Государственной премии Казахской
ССР, обладатель "Платинового Тарлана" (премия
независимого клуба меценатов Казахстана),
академик Международной Академии информатизации
(МАИН), лауреат Сократовской премии (2010)*

*Р.Х.Уразгильдеев с супругой И.Е.Левченко
(фото 2000-х годов)*

ЖИЗНЬ В МИРЕ ТАНЦА

Роберт Хасанович Уразгильдеев – ученый, исследователь развития киргизского балета. Большой талант – явление редкое и неповторимое. Но талант в соединении со значительной человеческой личностью – это вдвойне редко. За время наших встреч на кафедре хореографии в академии искусств имени Т.Жургенова, я каждый раз не переставала удивляться сколько тепла, человеческой любви он отдает людям. Много лет он был председателем экзаменационной комиссии на экзаменах. Всегда объективно, профессионально, с глубоким знанием всех тонкостей педагогической науки, он каждому студенту, выпускнику, находил слова, дающие вдохновение и поддержку. Каждый его приезд в академию превращался в “мастер-класс”.

В 1974-1977 годы Уразгильдеев Р.Х. – балетмейстер-постановщик в Тегеранском театре. Это была не только ответственная работа, как посланника Советской Страны, но и профессионала высокого класса.

*Ольга Шубладзе, доцент, зав. кафедрой
педагогике хореографии Казахской
национальной академии искусств
имени Т.Жургенова. Алмата.2006 г.*

ПРИМЕР СЛУЖЕНИЯ НАУКЕ И ИСКУССТВУ

Роберт Хасанович Уразгильдеев – незаурядная личность. Его жизненный путь не был легким. Начало его биографии во многом схоже с тем, как складывались судьбы его поколения. Это военное и послевоенное детство, где он продолжает свою творческую деятельность в качестве ведущего солиста балета, педагога-хореографа и хореографа-постановщика. Его сольный репертуар в спектаклях и концертных программах поражает разнообразием характеров в созданных образах. Это Феб де Шатопер (“Эсмеральда”), Иоганн Штраус (“Большой вальс”), Лесничий (“Жизель”), Злой Гений (“Лебединое озеро”), Дроссельмеер (“Щелкунчик”), Великий Брамин (“Баядерка”), Темир-хан («Чолпон») М.Раухвергера, Леонато (“Любовью за любовь”) Т.Хренникова и др.

Одна из сторон таланта Уразгильдеева – это его способность к постановочной деятельности. Роберт Хасанович является постановщиком танцевальных сцен и танцев в оперных спектаклях: “Оптимистическая трагедия” А.Холминова, “Черевички” П.Чайковского, “Дитя и волшебство” М.Равеля, “Отелло” Дж. Верди, “Алеко” С.Рахманинова, “Кошкин дом” П.Вальдгардта, “Кот в сапогах” В.Хаэта и др.

С 1974 по 1977 годы Уразгильдеев – балетмейстер-постановщик Тегеранского театра Рудаки-холл, в котором возобновил спектакли классического наследия: “Жизель”, “Щелкунчик”, “Бахчисарайский фонтан”. Роберт Хасанович стал сопостановщиком первого персидского классического балета “Бежан и Маниже” по произведению Фирдоуси “Шахнаме”, осуществил постановки ряда концертных программ. Кроме того, они, с Ингой Евгеньевной Левченко, преподавали в Тегеранской балетной академии. Деятельность Уразгильдеева и Левченко за рубежом была высоко оценена как руководством коллективов, в которых они работали, так и у нас в стране.

Евгений Валукин,
заведующий кафедрой Хореографии
балетмейстерского факультета РАТИ-ГИТИС,
Народный артист России, Академик,
доктор педагогических наук, профессор.

Аркадий Гройсман,
заместитель заведующего
Кафедрой хореографии балетмейстерского факультета
РАТИ – ГИТИС, академик,
доктор медицинских наук, профессор.

Сергей Филатов,
декан балетмейстерского факультета РАТИ-ГИТИС,
кандидат искусствоведения, доцент.

Хорошо, что есть в республике такой крупный специалист в области изучения хореографии, балетного искусства и вообще театра. Есть кому интересоваться процессом развития искусства танца, проследить за творческим ростом его начинающих, многообещающих молодых артистов и крупных мастеров, есть кому навечно зафиксировать в литературе их опыт. Все статьи и книги Р.Уразгильдеева о кыргызском балете написаны профессионалом, тонко знающим язык поэтического пластичного искусства, мир творческих поисков и размышлений его людей. Профессиональный танцов Уразгильдеев, сы-

гравший немаловажную роль в развитии нового для Киргизии балетного искусства, счастливо обладает навыками искусствоведческого исследования и скрупулезного анализа, тонко разбирается в почерке крупнейших мастеров хореографии, отображает на страницах книг их лучшие творения.

Н.Нурджанов,
известный ученый-искусствовед
Республики Таджикистан

О книге Р.Х.Уразгильдеева “Киргизский балет” (1983): ...С любовью написанное исследование истории национального балетного театра является одним из первых среди тех, что создаются в республиках страны. Скажем так: из первых и удачных... Листая страницы книги, мы возвращаемся к первым шагам киргизского национального балета и дальше вслед за рассказом автора, спокойным и рассудительным, узнаем об истоках киргизской хореографии и рождении профессионального театра в республике.

В недрах музыкального театра складывались силы, способные сделать первые самоотверженные шаги в области танца, национальная пластическая культура театрализованных игр определила направление поиска народно-сценических форм танца.

В.Уральская,
кандидат философских наук,
из рецензии на книгу

Как “летописец” Роберт Хасанович очень точно определил в этой книге и значительную роль, которую “сыграли” в становлении балетного искусства российские специалисты, и, особенно, постановщика первых балетов на сцене киргизского театра, творчески яркого дарования Н.С.Холфина. Достаточно много внимания уделено старейшей балетной кузнице – Ленинградскому хореографическому училищу, где учились мастера балета и не только киргизского.

Почти во всех публикациях о Роберте Хасановиче, а посвящены они не только трудам, но и юбилеям, памятным в его творчестве датам, звучит одно, но, наверное, очень характерное определение: “Душа Балету отдана!”. Потому что она – Душа Его – очарована самой жизнью, хотя нередко “окрашенной” досадными обстоятельствами... Но умеет этот человек сам раскрасить саму жизнь радостными, сказочными “балетными” красками и ... поделиться потом со многими. А все потому, что всегда генетически ощущал радость жизни, а главное – радость победы.

Валентина Воропаева,

профессор Кыргызско-Российского
Славянского университета, лауреат
Государственной премии
Кыргызской республики в области науки и техники,
автор книги “Российские подвижники в истории
культуры Кыргызстана”.
Бишкек, 2005 год.

дайджест подготовила
Шанкибаева А.Б.,
кандидат искусствоведения

HIS MULTIFACETED TALENT

ROBERT KHASSANOVICH

Urazgildeev

Pro-Rector on scientific work and Head of the Department of the Kyrgyz State Institute of Choreography Arts after Bibisary Beishenalieva, Doctor of Arts, Professor, Honored Worker of Culture of the Kyrgyz Republic, Academician of the Academy of the Republic of Kyrgyzstan.

His many-sided scientific activities, research papers, books, monographs speak for themselves. Urazgildeev Robert Khassanovich is called the chronicler of musical culture in Kyrgyzstan, the biographer and chronicler of the Kyrgyz ballet. His creative work in the science sphere and biographies is described interestingly by Bolat Alagushov - the well-known musicologist of Kirghizia. I think that all the fanciers of ballet in Kazakhstan is interested in the culture of our neighbors and it will be interesting to become acquainted with the works of Academician Robert Khassanovich Urazgildeeva.

His first article describing Kirgiz choreography appeared in print in the early 70s and then a whole series of monographs on the prominent works of the masters of ballet art was published. The author recreated the original images of bright artists having disclosed the originality of the artistic individuality of each of them stressed the indissoluble link artists with the establishment and development of ballet in Kyrgyzstan in the books "Bibisara Beishenalieva" (1971, 1974, 2nd ed.) "Uranium Sarbagishev" (1980), "Aisulu Tokombayev" (1984), "Bibisara Beishenalieva" and "Memoirs of contemporaries" (1987).

Robert Urazgildeev does not only tell about the features of traditional and modern dances in his book "The Art of Dance" (1981) and in the study "The Kyrgyz ballet" (1983), but also reveals a diverse picture of the birth and development of professional dance in the Kyrgyz Republic, describes the work of choreographers and dancers, writers and artists. He reconstructs the history of the national repertoire of the classical heritage and development, search and the modern incarnation of the heroes of the national ballet, the way of artistry. The Kyrgyz folk choreography is presented in his books "Kyrgyz Folk Dance" (1986) and "Kyrgyz Dance" (1991). His works have been translated into many world languages.

He was the leading Ballet soloist in the Perm city and then in the Kyrgyz Academic Opera and Ballet. He became

a teacher-coach, choreographer working in the Kyrgyz ballet for 50 years. Robert Khassanovich Urazgildeev happily combines the gift of the researcher-theoretician and practitioner. The natural continuation of his Ph.D. thesis "Bibisara Beishenalieva and Kyrgyz ballet" (1974) became his doctoral dissertation topic "Problems of formation and development of the Kyrgyz choreography" (1995). The readers can learn more information in his book "The outstanding masters of the Kyrgyz choreography" (2009).

His participation in the editorial board of the Moscow magazine "Ballet" should be noted, where he is the choreography of the entire Central Asia region. Robert Khassanovich wrote in the press about Kazakh choreography more than once. His great contribution to scientific activities in Kazakhstan as an opponent of dissertations of Shankibaeva A.B., Izim T. O., Saitova G.Y. brought their creative results.

Robert Khassanovich was included into the Council of the Institute of Literature and Art after M.O. Auezov, which is on the right of the Kazakh Scientific Center of Arts and includes great number of the well-known doctors of sciences of Kazakhstan, Uzbekistan and Kyrgyzstan. Urazgildeev R.H. constantly comes to Almaty at the invitation of KazNAU after T. Zhurgenov to the faculty of "Dance" as the chairman of the commission research papers of students, as well as in the A. Seleznev AED for final exams.

Robert Khassanovich has been done much work abroad in Cairo and Tehran, as a teacher and tutor. Throughout his fate illuminates the joint activity with the choreographer-teacher Inga E. Levchenko, his close friend, wife and mate. Inga also made a major contribution to the Kyrgyz choreography as a teacher-coach, who trained many bright stars of the ballet in Kyrgyzstan.

Not long ago Robert Khassanovich spent his creative Khassanovich anniversary, which was summed up in a certain creative activities. Its leaders congratulated Kyrgyzstan and Kazakhstan officials and many colleagues from different countries.

The editors of "Ballet World of Kazakhstan" truly and sincerely wish to Robert Khassanovich success and health!

Mambetova L.A.
Honorary Doctor of Arts of Eurasian University

БАЛЕТ ӘДІСІН ТАНЫТҚАН...

Балет өнерінің қарашанырағынан шыққан даңқты бишілердің арасында Майра Шафқатқызы Қадырованы атауымыз абзал.

